

De Probatis|| Sanctorvm|| Historiis

Partim|| Ex Tomis Aloysii Lipoma-||ni, Doctissimi Episcopi, Partim Etiam||
Ex Egregiis Manuscriptis Codicibvs, Qvarvm permultæ antehàc nunquàm
in lucem prodière

Complectens Sanctos Mensivm Septembris Et Octobris

Surius, Laurentius

Coloniae Agrippinae, 1576-

VD16 S 10262

De SS. Chrysantho & Daria martyribus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77413)

per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Hæc ille cùm quotidie cogitaret, & Christi seruos conquireret, cuidam occurrit, qui dicebat, se nôsse virum quendam Christianum, nomine Carpophorum, diuinarum scripturarû peritissimum: qui propter impiam persecutionem, in montibus in spelunca quadam habitaret, qui sanè locus perquam paucis notus esset. His auditis, Chrysanthus valdè gauisus est: & narrantis genua complexus, cum lachrymis supplicabat, vt locum sibi, in quo vir ille Dei moraretur, indicaret. Dei autem prouidentia factum est, vt qui cum fide quærebat, ad eius notitiam mereretur peruenire. Cùm igitur sanctum Carpophorum presbyterum conuenisset, paucis mensibus omnes diuinas scripturas didicit, & in fide confirmatus, perfectus euasit in Christo, ad eò vt septimo post susceptum baptismum die, Iesum Christum filium Dei publicè prædicaret: Quem cùm propinqui eius, quidam homines clari & potentes audiissent, patrem ipsius conuenerunt, & reprehenderunt, dicentes: Tibi crimini dabitur, & recidet in caput tuum, quòd filius tuus audet contra deos loqui. Dicit enim quèdam Iesum Christum esse verum Deum. Quod quidem si peruenerit ad aures Imperatoris, nec tibi parceretur, nec nobis. Quis enim ausit hæc dicere, nisi qui legibus Imperatorum impudenter aduersetur?

A Carpo-
phoro pre-
sbytero di-
scit sacras
literas, &
baptizatur.

Cap. 4.
Traditur in
carcerem.

Iratus igitur Polemius pater, eum in obscuro fœdòq; carcere includendum curauit, & paucissimo cibo vesperi tantùm nutriendum. At Dei vir Chrysanthus eam rem pro exercitatione, non pro supplicio, accepit. Idq; vulgatum & omnibus notum fuit. Quidam igitur patri eius hoc consiliu dedit: Si filium, inquit, cupis ab hoc proposito dimouere, cura potiùs, vt in delicijs & voluptatibus versetur: eique pulcherrimam aliquam ac prudentem puellam vxorem adiunge: vt dum se maxitum esse intellexerit, Christianum esse obliuiscatur. Nam istas tenebras atq; cruciatus, quibus tu illum affligis, Christiani laudi potiùs sibi, quàm supplicio, ducit esse. Hoc audito, Polemius triclinium veste serica ornari, & eò filium è tenebroso carcere preciosis vesti-

Magna fata
na fiaus.

Ingès Chry-
santhi for-
titudo.

Psal. 34.

Nemo cõti-
nens nisi
Dei dono.

mentis indurum duci iubet, è numeroque suarum ancillarum formosissimas deligit, ornatasq; atq; eleganter comptas, cum filio concludit, procurans vt in omnibus ciborû versetur delicijs, minitansq; virginibus, nisi Chrysanthum à Christianæ religionis studio ad voluptates pellexerint. Degebat igitur inter puellarum lusur vir Dei: sed in proposito ità perstabat, vt & ciborum delicias cõtemneret, & virginum, tanquàm aspidum, contactus euitaret. Humi cubabat, assidue precationibus incumbens, puellarum blanditias, tanquàm sagittas, fidei clypeo repellebat, & ad Deum clamabat: Surge, inquit, Domine in auxilium meum: Dic animæ meæ, salus tua ego sum. Quis enim bellum hoc, quod diabolus excitauit, sustinere queat, nisi præstò adsit victrix dextera tua? Errat, qui se putat posse virtute propria libidinem superare, & castitatem seruare, nisi misericordiæ tuæ imbre, carnis extinguantur incendia. Non poterit animus ad aulas tuas appropinquare, nisi te ducem præbueris. Voluptas enim est improba quædam fera, in vitæ nemore latitans, vt animas deuoret. Cuius si quis morsus effugerit, is tibi Deo saluatori debet ex animo gratias agere. Tuum est enim, nos ab eiusmodi periculis liberare.

Cap. 5.
Gen. 39.

Ibidem.

Gratias ten-
tatio S. Io-
seph.

Gen. 45.

Gen. 39.

Sic & beatus seruus tuus Ioseph, meretricis, tanquàm immanis feræ, manus effugit auxilio tuo. Quem cùm pater Iacob deploraret: Improba, dicebat, fera deuorauit filium meum: neq; vllam volebat admittere consolationem. Verè enim nihil eum celabas. Sed tamen cùm dicerent filij eius: Vide, vtrum sit hæc tunica filij tui: non indicasti ei: sed rem abscondisti, vt paternis lachrymis subuenires. Vxor enim Phutiphar, tanquàm fera crudelis, eum inuaserat, & vnguibus eum, quasi læna quædam dilaniabat: & quòd grauissimum est, insidias tendebat, vt solus cum sola dormiret. Sed solus non erat, quoniã tua ope eum protegebas. Idcirco enim permisisti, vt eum ex profundo corde lugeret pater, vt iusti precibus adolescentulus adiuuaretur. Quid enim aliud erat fera, nisi libido. per quam ipse diabolus & femina eum oppugnabant: Caro & sanguis adolescentiæ feruebat. Oculorum obtutus inuitabant. Accedebat heræ potètia, & ad turpitudinem adhortatio. Ornatus muliebris, auro margaritisq; distinctus, atq; omni lapide precioso, oculorum aciem perstringebat. Aderat odorum suauitas, & blanditiæ, quæ lapsus, morrisque occasionem suggerebant. His omnibus Ioseph, veluti innocentem agnum, inuaserat, & tanquàm læna detinebat. Sed eum ex ore ipsius manus tua, Domine, eripuit. Etenim cùm esset nunciatû Iacob, filium eius viuere, respondit, magnum sibi esse, quòd filius viueret: mirum enim esse, quòd crudelem illam ferã effugisset. Tu enim, Domine, eras cum illo, & omnia quæ faciebat,

ope

ope tua in manibus eius prosperè succedebant. Nunc itè ego te, Domine, supplex oro, vt mihi aduersus istas feras opituleris, vt quemadmodùm serpentes dormiunt ad vocem incantantium, sic ipsæ, me precante, dormiant, nè mihi libidinis bellum inferre queant. Quoniam agnosco te verum Deum, qui homines in te credètes defendis, & inuictam illis virtutem largiris. Hæc ille cùm dixisset, tam ingenti virgines fo-

Vide rem miram.

mno sunt oppressæ, vt nisi ex triclinio exportarètur, excitari non possent. Foris igitur ceperunt cibum. Verùm, cùm in locum, vbi erat Chrysanthus, reuertissent, grauis eas rursùm somnus complexus est.

Nunciatur hoc patri ab ijs, quibus id erat curæ: qui filium cœpit, vt mortuū, deplorare. Quidam autem ex amicis eius: Magicam, inquit, artem didicit à Christianis, & aduersus simplices puellas facilè illi procedunt incantationes. Quamobrèm eruditam aliquam & prudentem introducito, & eum in sententiã suam adducet, & alliciet ad voluptatem. Vbinàm, inquit Polemius, puellam eiusmodi reperiemus, quæ id perficere valeat? Est inter virgines Mineruæ vna, respondit amicus eius, ornatissima, quæ vultu est admodùm venustus, ingenij acumine, & prudentia atq; eloquentia singulari, & iam nubilus ætate. Anteuertamus igitur, & petamus eam, in dicemus quæ illi, quomodò sese habeat adolescens, vt eum ab instituto remoueat, atq; ipsi coniungatur. Perficiuntur hæc, atq; ipsa Mineruæ virgo, Daria nomine, componitur: quæ veste splendida, atq; ornata precioso fulgens, ad Chrysanthum audaciter ingreditur, blandisq; sermonibus, & dulci atq; ornata oratione conatur adolecentem à proposito remouere. Verùm Chrysanthus Dei præsidio munitus, diaboli iacula fidei scuto reiecit, & spiritum sanctum inuocans, sic eam est allocutus:

Cap. 6.

Per Dariam educta in sidæ sancto Chrysantho

Si temporariæ coniunctionis causâ, ô virgo præclara, tam elegantem ornatum & tam dulcem orationis copiam adhibuisti, vt me hominem mortalem, alterius amore inflammatum, ab animi proposito abduceres, & mentem meam immutares: quãto magis debes operam dare, vt immortalis Regis filij Dei tibi amorem concilies? quod quidem si volueris, non erit difficile. Nam si animam simul cum corpore, mundam, & ab omni macula puram integramq; seruâris: & cor tuum equè, ac corpus, exornâris: & quemadmodùm extrinsecus splendes, sic mores tuos intrinsecus composueris: Angeli fauebunt tibi: Apostoli & martyres erunt amici: & operam dabunt, vt ipse Christus sit sponsus tuus: qui thalamum tibi incorruptis lapidibus & margaritis construât in cælo, dabitq; delicias in paradiso perpetuas, & iuuentutis florem largietur immortalem, inscribetq; dotem in libro vitæ sempiternæ. His Daria verbis commota: Nulla me, inquit, amoris causâ hoc modo ornatam huc adduxit, sed patris tui lachrymis impulsâ veni, vt te parenti restituerem, & ad deorum cultum reuocarem. Si aliqua, respondit Chrysanthus, tenes argumenta, quibus id mihi verè persuadeas, & consilium mutabo, & te diligenter audiam. Itaq; pro communi vtilitate de his differamus. Nihil, inquit Daria, magis vile aut necessarium est hominibus, quàm religionem colere, & cauere, nè, ea neglecta, maximum deorum numen ad iram concitemus. Quem, inquit Chrysanthus, ô virgo sapientissima, cultum dijs exhibendum putas? Eum, inquit illa, per quem ipsi quoq; nostri custodes fiant. Quoniam pacto, Chrysanthus ait, nostri custodes esse poterunt, qui canum ipsi egent custodia, nè à nocturnis furibus diripiantur, quiq; & ferreis figuntur clauis, & plumbo confirmantur, nè ab aliquo deiecti præcipites ruant? Si imperita, inquit Daria, hominū multitudo sine simulacris posset numina colere, non esset necessarium illa conflare, & constituere. Nunc autem ex marmore, & auro, & argento, atq; ære conficiuntur, vt cultores proprijs oculis discant, quos cogitatione complecti, venerari, timereq; debeant. Disquiramus igitur, inquit Chrysanthus, quid referant ista simulacra, vt intelligamus, vtrum ijs adorationis cultus debeat.

Chrysantho commendat Daria Christum omnium virginum sponsum.

Colloquuntur inter se familiariter

In imaginibus id spectadū, quod referunt.

Deus nec censendus, nec existimandus est is, qui non omni sanctitate, gloriaq; præstet. Quid igitur habet falcifer Saturnus probitatis, qui proprios filios vixdū in lucem editos sustulit, immò verò deuorauit, vt ipsius cultores conscripsere? Aut quid in ipso Ioue laudandum putas, qui quot dies vixit, tot flagitia, tot adulteria, tot homicidia perpetravit? Insidiator patris, filiorum occisor, stuprator matronarum, sororis maritus, occupator regni, magicæ artis inuentor, multiplicium formarum opifex, satelles dæmonū, mortis conciliator, ijs denique criminibus obstrictus, & eorum architectus facinorum, quæ ne audire quidem fas est. Qui igitur talis extiterit, eum tu ne credideris esse deum? Quod autem talis fuerit, scriptores ipsi testantur: qui,

Cap. 7.

Iouis flagitia.

Dij gētium
homines fu-
ere scelera-
tissimi.

Hercules vt
perierit.

quos stulti ac dementes homines deos appellant, eos & Reges fuisse, & in bellis gerendis fortes ac strenuos, & suo tempore interiisse memorant. Ostende igitur, quid in ipso Ioue virtutis fuerit, qui ad mortem vsq; tam inimicus extitit omni honestatis, vt & ipsum aëra raptu Ganymedis coinquinaret, & terram, dum sorores proprias, vt dixi, constupraret. Iam in ipso Mercurio quid deprehendis diuinitatis? Cuius forma capitis, porcum & monstrum imitatur, in vertice autem solum capillos habet & alas? Hic magicis artibus absconditas in terra pecunias indagabat: & incantationibus ac virga, serpentum virus extinguebat: idq; dæmonū auxilio, quibus quotidie vel suem, vel gallum mactabat. Quæ porro in ipso Hercule sanctitas fuit? Qui vicinis è medio tollendis fatigatus, seipsum diuino nutu viuum in ignem coniecit, & combustus est miser cum claua & pelle, quas ipse gestabat. Quid? In ipso Apolline quæ virtus extitit? Vel in arcanis sacrificijs Dionysiacis, vel in ebrietatibus & incontinentia? Reliquum est, vt ad reginam Iunonem, & stultam Palladem, Veneremq; impudicam veniamus. Reperiemus autem ipsas inter se contendentes ac decerrantes, quænam ipsarum pulchritudine cæteris antecelleret. Omnium poetarum, & oratorum, atque historicorum libris iudicium illud decantatur, quod ob sprete formæ contumeliam vindicatum est. Cur enim indignatæ sunt illæ? Cur hæc lætitia gestit, nisi foedæ voluptatis gratia? Probauit hanc pastoris sententia, illas improbauit. Cum igitur omnes isti ab honore diuinitatis exciderint, cuiam omnium populorum consensus diuinos honores adiudicabit? Nihil autem est, quamobrè minores deos recenseamus. Vnum enim est caput, cui reliqua membra aptè consentiunt. Nam quis eorum tam stultus est, vt se deum, aut deam esse gloriatur, cum Saturnus, & Iupiter, & Venus, quibus maiorem impij arbitrantur esse neminè, dei non sint? Quod d si isti, qui primas obtinent, miseri scelèstique sunt, vt demonstrauius, quanto sunt infeliciores, qui illos, vt deos venerantur & colunt?

Cap. 9.

Quando, inquit Daria, poetarum signèta nullius sunt precij, ad Philosophos confugiamus, quorum prudentia, vitijs omnibus amputatis, virtuti ceruices subijcit. Hi varijs interpretationibus mundi gubernationem significant. Nam deorum nomina allegoricè interpretantes, Saturnum dicunt esse tempus, Iouem caloris intensionem, Iunonem aërem appellant, Venerem ignem, Neptunum mare, Cererem terram: idemque faciunt in reliquis dijs. Sed eorum, inquit Chrysanthus, imagines fieri solent, quæ semper adesse non possunt: terra autem nunquam non adest: ignis itè semper est præstò: & aër omnibus patet. Itaque cur hæc ex simulacris opera humana confectis adoranda censueritis, ignoro, & nullo pacto intelligo. Cur enim imagines & simulacra potius, quàm ipsas res, adoratis? Est ne Rex vllus, aut princeps, qui seipsum despici cõtemnique iubeat, & effigiem suam adorari? Quod si nemo est, qui ita præcipiat, nec vllus principatus id patiatur: confitendum est necessariò, statuis istis & imaginibus non elementa, non deos exprimi, sed homines mortales. Argumèta tua, inquit Daria, rationem meam confirmant. Docui enim rerum imagines ab homini-

Docet Chry-
santhus ele-
menta deos
non esse, sed
creaturas.

bus imperitissimis coli: nos autem res ipsas adorare. Scitè, inquit Chrysanthus, sententiam tuam conaris argumentis nostris confirmare. Omnes igitur elementorum cultores in medium adducamus. Ij si terram venerationis gratia tantum colunt, dignum ac debitum illi honorem exhibeant: neq; illam arent, aut alio pacto scindant & exerceant: sed ab aratro, ligoneque temperent. Alius autem neget esse deam, aratrumq; & ligonem diligenter adhibeat, atq; agricolæ munus impigrè obeat, nec vllum ei honorem, vt cultor aut adorator ipseus habeat. Cuiam, quæso, fructus vberes reddet? Nonne illi, qui eam citra vllam adorationem exerceat? Atqui, si dea est, vt asseritis, cultoribus & adoratoribus suis deberet omnia bona largiri. Neptunum itèdem, si quidem est deus, sic adores, vt hyberno tempore nauiges: & cultu atque adoratione, non autem piscatione, confidens, pisces expectato. Alius autem elementum inanimatum, atque omni diuino honore putet indignum: sed opportuno tempore fluctibus sese committat, & obsonium, non mare adorando, sed piscando conquirat. Vtri prosperè cessuram nauigationem, aut piscationem putas? Nonne illi, qui redè & opportunè munus illud aggredietur? Idem de reliquis elementis dicendum est. Nihil enim suis tribuent adoratoribus, quippè quæ non motu proprio, sed nutu diuino hominum necessitatibus seruiunt. Nam Dei iussu terra solis calore concipit, & celi pinguedine gramina & plantæ nutriuntur, & temporibus opportunis augentur, & fruges fructusque ferunt. Quamobrè ille solus meritò colendus & adorandus

duſ eſt, qui largitur hæc omnia: non autem res ipſæ, quæ nobis ab eo donantur, adorandæ ſunt. Neque enim literarum elementa diſcipuli, nec tabulas aut libros, ſed præceptores ipſos venerantur. Nec homines ægri, cùm à morbo fuerint liberati, medicamentis aut ferro, ſed ipſi medico honorem habent.

Chryſantho ita diſſente, credidit Daria. Et de communi ſententia conſtituerunt, ut coniugium inter ſe eſſe dicerent: ſed tamen in timore Dei virginitatem ſeruarent. Cùm igitur ſub matrimonij nomine Chryſanthus iam libere patre liber eſſet, Dariam domi ſuæ baptizadæ curauit. Quæ, ſuſcepto virginitatis velo, virgo ſanctiſſima fuit: & ex igno tẽporis ſpatio ſcripturas diuinas omnes didicit. Beneuolẽ igitur inter ſe non corporea coniunctione, ſed ſpiritus ſancti ſocietate, verſabantur. Et quem ad modum per Chryſanthum innumerabilis virorũ multitudo, ſic per Dariam incredibilis foeminarum numerus ad Chriſti gratiã concurrebat, & multæ virgines, dimiſſis ſponſis, ſe ſe dicabant Chriſto. Multi itẽ adoleſcentes, ſpretis mundi delicijs, ac voluptatibus ſuperatis, caſtitateq; complexi, eidẽ Chriſto ſe conſecrabant. Cæterum in ciuitate ſeditio repente orta eſt, publiceq; populus Celerinum Prætozem adit. Clamant adoleſcentes, ſe deſonſas ſibi mulieres propter Dariam amiſſe. Vociferantur foemine, ſibi Chryſanthum maritos eripuiffe, atque ita ſuſcipiendæ proliſ ſpem adimi. Odioſa igitur crimina obijciabantur: & magnus erat tumultus ac perturbatio. Itaque ſtatim eos Prætor corripi iubet, & niſi dijs immolent, varijs tormentis affici. Tum Chryſanthus Claudio Tribuno traditur. Claudius autẽ eum militibus tradit: Abducite eum, inquit, ex vrbe ad templũ Iouis: vbi ſi inuicto Herculi ſacrificare recuſauerit, varijs eum, donẽc obtemperet, cruciatibus torquere. Tunc eum milites neruis madefactis vinciunt, ut illis areſcentibus, & ad oſſa vique penetrantibus, angeretur. Confeſtim igitur vincus ita premebatur, ut neruorũ tormentum oculus videre non poſſet. Milites enim neruos miro artificio, nouiſq; rationibus connectebant. Verum cum vincientium manus quieuiſſent, dicto citiũs vincula ſunt diſſoluta. Quapropter milites indignati, eum in carcerem coniecerunt, & triplici compede ſtrinxere: quæ quidẽ cùm ipſi adſtarent, & illuderent, in puluerẽ redacta eſt. Tunc milites ſublato lotio conſpergebant, dicentes: Maleſicia tua nunc tibi non proſunt. Sed foetoris loco, odoris ſuauiſſimatis eſt conſecuta, non aliter, quàm ſi roſeus liquor diſſuſus eſſet.

Vitulo igitur excoriato, ipſum in eius pelle nudum incluserunt, & in ſole collocarunt. Verum cutis eius nihil eſt læſa, nec vllum vir Dei ſenſit incommodum, quanuis totum diem in vehementi calore, ardentiq; ſole permanſiſſet. Catenis igitur vinculum obſcuro in loco concluserunt. Sed ilico fractæ ſunt catenæ: & tanquàm lampades accenſæ forent, ibi ſplendor illuxit. Quamobrẽm Claudio Tribuno cuncta nunciarunt. Qui cùm ad carcerem acceſſiſſet, & ſplendorẽ adſpiceret, iuſſit, ut Chryſanthus foras ad ſe veniret. Et, Quanam, inquit, eſt vis iſta præſtigiarum, quibus hæc efficitis? Omnes ego magos, incantatoresq; domui: nec vllam tantam magiæ potentiam inueni. Omnes à me victi ſunt: omnis eorum malitia mea ceſſit voluntati. Cæterum cùm te videam virum præclarum & ſapiẽtem, non aliud abs te requiro, niſi ut audax deſeras Chriſtianorum inſtitutum, quo tumultus atque ſeditio in populo Romano excitatur, teque genere tuo dignum præbeas, & omnipotentibus dijs debita facias ſacrificia. Si in te, inquit Chryſanthus, ineſſet ſcintilla prudentiæ, facile intelligeres, me non magica arte, ſed Dei virtute, adiuuari. Verum tu me ita adſpicias, quem admodum & deos tuos, quos iniquè colis. Nam ſi oculi tui rectè cernerent, cognoſceres deos tuos videndi vim non habere. Et ſi veritatẽ aures audirent tuæ, planè animaduerteres, eos vocem clamantium non audire. Si in animo tuo ſenſus aliquis eſſet intelligentiæ, perſpiceres eos nihil intus habere, præter puluerem & plumbum. Tunc Claudius Tribunus eum palis alligatum, virgis cædi iuſſit. Allata igitur ſunt virgæ, quæ quidem in manibus militum erant admodum duræ, ſed viri ſancti corpori admodum, inſtâr papyri, molles factæ ſunt. Quod quidem animaduertens Tribunus, eum ſolui atque erigi, veſtimentisq; indui imperauit. Et ad milites conuerſus: Ego, inquit, ut ſcitis, omnes magorum & incantatorum fraudes depræhendi: hîc autem nullum eſſe humanum maleficiũ comperio, ſed diuinæ virtutis potentiam. Nam & neruorum vincula ſpontè diſſoluta ſunt, & compedes conſtractæ, & corij humiditas in ſolis ardore per totum diem non exaruit: & locus carceris obſcuriſſimus, luce illuſtratus eſt: & virgæ, quæ in militum manibus erant aſperriam, inter verberandum, veluti papyrus, effectæ ſunt molles. Quamobrẽm cùm ſynceritas in re, & iuſtitia, & veritas

appareat, quid reliquum est, nisi ut nos omnes ad huius viri genua prostrati, veniam petamus eorum, quæ iniquè in illum patrauimus, precemurque, ut nos huic Deo conciliet, qui eos, à quibus colitur, in omni bello victores facit? Etenim quemadmodum nos vicit, sic omnes principes nostros & Imperatores superabit.

Cap. 12.
Claudius
tribunus cū
militib⁹ fu-
is credit in
Christum.

Baptizatur
omnes.

Occiditur
cum filijs &
p multis ali-
js Claudius
tribunus.

Cap. 13.

Hilaria
vxor ei⁹ red-
dit spiritū.

Cap. 14.
Chrysanth⁹
& Daria
multa pati-
untur.

S. Daria in
lupanar de-
trusa, à leo-
ne confer-
uatur.

Cap. 15.

Petulantis-
simus iuue-
nis mirè cō-
uertitur.

Irēm alij
multi.

His dictis, Claudius cum omnibus militibus ad sancti Chrysanthi genua prōcidit: Verè, inquit, cognouimus, Deum tuū esse verum Deum. Quamobrēm oramus te, ut nos in eius cognitione instituas, eiq; quouis modo concilies. Si ad Dei cognitionē, inquit Chrysanthus, vultis peruenire, opus est, ut rectè, nō pedibus, sed animo, progrediamini. Sic enim vniciq; nostrū propinquus est Deus, ut cum corde, fideque conquirimus. Cumq; multis verbis eos instituisset, credidit Claudius tribunus, & Hilaria vxor ipsius, & duo filij Iason & Maurus, & omnes amici cum tota familia. Crediderunt & milites cum omnibus domesticis suis: & vno omnes animo eodē die baptizati sunt, & in doctrina Chrysanthi permanebant, eius de fide in Dominum nostrū Iesum Christum sermones libenter audientes: & omni cum timore & reuerētia cupiebant pro Christi nomine pati. Cū igitur omnes in Dominū credidissent, res peruēnit ad aures Numeriani Imperatoris, qui iussit Claudium tribunum, lapide collo eius alligato, in medium mare proijci, & de omnibus militibus haberi quæstionem, ut qui abnegare Christum recusarent, capite plecterentur. Cæterū tantam Deum gratiam credentibus largitus est, ut ambo Claudij filij, sine vlla quæstione Christum confiterentur, & pro nomine eius libentissimè mortē appeterent. Quorum exemplum imitati reliqui, vno omnes animo eadē hora martyrij gloriam adepti sunt.

Erat autem in eo loco, vbi interfecti sunt, vetus monumentum: in quo homines Christiani, cū illud expurgassent, nocte omnia sanctorum martyrum corpora posuerunt, haud procul ab vrbe, iuxta viam, quæ Mauri nuncupatur. Cū autē frequentius eum in locum ingrederetur Hilaria Claudij vxor, à quibusdam comprahēsa est. Quæ cū abstraheretur: Sinite me, inquit, precationem meam absolueret, & veniam quocunquē volueritis. Cū igitur genibus flexis, expansisque manibus, oculos in cælum sustulisset: Domine, inquit, Iesu Christe, quem ex toto corde confiteor, nunc me filijs meis adiunge, quos ex ventre meo ad tuam religionem aduocasti. Hæc cū dixisset, tacita precationi se dedit, atque inter precandum spiritum reddidit. Qui autē illam comprahenderant, repentinam ipsius mortem commiserati, duabus cum ipsa ancillis eius relictis, discesserunt. Illæ verò diligenter sepeliētur: & super ipsam paruum monumentum ædificauerunt. Erat enim locus ipsus: & quia prope ipsum Sancti positi fuerant, ex eo tempore illic sibi domicilium constituerat.

At Numerianus Imperator iussit Chrysanthum in carcere profundissimo custodiri, ut simul cum Daria varijs cruciatibus afficeretur. Coniectus igitur est in carcerem Tullianum, profundissimum ac teterrimum, atque fœdissimum, nudus, & ferreis vinculis compedibus: Daria verò in lupanar detrusa. Quibus vario tormentorum genere affectis, varia Dominus gratia opitulatus est. Chrysantho enim odoris suauitatem & lumen attulit: Daria verò leo, qui è stadio fugerat, auxilium fuit. Domum enim, vbi illa erat & supplex precabatur, ingressus, sese in medio extendit. Quod ciues cū ignorarent, salacissimum quendam iuuenem ac flagitiosissimum miserunt. Sed cū esset ingressus, insilijt in eum leo, prostrauitque, & pedibus conculcans, Christi virginem intentis oculis respiciebat, ut quid fieri vellet, imperaret. At, re cognita: Adiuro te, inquit sancta Daria, per filium Dei, ut permittas illi audire sermonem meum. Leo autem, ipso relicto, fores obseruabat, nè quispiam alius introiret.

Tunc Daria ad iuuenem: Ecce, inquit, leonis feritas, Christi nomine audito, Deum colit: tu autem homo ratione præditus, tot in flagitijs sceleribusque versaris infelix. Quorum enim pudere te oportebat, in ijs te iacitas & gloriaris. At ille prostratus ad pedes eius, clamare coepit: Iube, inquit, me incolumem egredi, & ego omnibus prædicabo Christum, quem tu adoras, esse verum Deum, nec alium esse Deum præter ipsum. Iussit igitur Daria leoni, ut eum exire sineret. Cūque leo ab ostio recessisset, egressus est: & per totam urbem cursitabat magna voce: Cognoscite, inquit, omnes Romani, Dariam esse deam. Cū autem audaces è stadio homines accessissent, ut leonē corripere, diuina virtute leo singulos humi deiecit, detinebatque eos ad pedes sanctæ Dariae, nihil eis malificans. Dixit autem illis sancta Daria: Si in Christum credideritis, poteritis incolumes abire: sin minus, dei vestri liberent vos. At illi vna omnes voce clamauerunt, dicentes: Qui non credit Christum esse Deum

uiuum

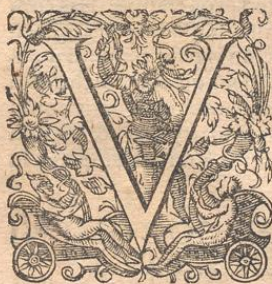
Viuum & verum, hinc nē discadat viuus. Et cūm hæc dixissent, discesserunt clamātes: Credite populi Romanorū, non esse alium Deum, nisi Christum, quē Daria prædicat. Tum Celerinus Prætor iussit ignē ad fores domūs, vbi Daria cum leone erat, accendi. Igne autem visō, timuit leo, rugitūq; cœpit signa doloris dare. At Daria: Ne timeas, inquit, neque enim cōburēris, neque capiēris vnquā, aut occidēris, sed naturali morte interibis. Metu igitur deposito, egredere, & abi in pace: quoniā is, quem in me honorāsti, liberabit te. Ceruice igitur inclinata, discessit leo, & per mediā urbē incedens, neminem læsit. Qui autem ex ore eius erepti fuerāt, baptismum omnes susceperunt.

Hæc omnia Imperatori Numeriano nunciata sunt, qui * Ponto prætori iussit, vt Chrysanthum & Dariam, nisi dijs immolarent, varijs tormentis excruciatos morte acerbissima afficeret. Cūm igitur eos Prætor hortatus esset, vt immolarent, & multa vtrōq; citroque dicta essent, iussit Chrysanthum in armamentario suspendi. Sed contrafactum est lignum, & vincula dissoluta sunt, & faces extinctæ. Quicumque autem sanctam Dariam contingebant, manuum ipsorum nerui obstupebant, & magnis doloribus cruciabantur. Quod quidē Prætor intuitus timuit, & celeriter ad Imperatorem accurrens, quod factum erat, nunciauit. Qui hæc non virtuti diuinæ, sed magicis artibus attribuens, iussit eos extra Urbem abduci, & in via, quæ appellatur Salaria, effossa terra, viuos obrui. Illuc igitur sancti Chrysanthas & Daria perducti, cūm in foueam canentes & precantes descendissent, congeſta terra atque lapidibus obruti sunt, & martyrio coronati, mortem simul ac sepulturam inuenerunt: & quemadmodū in hac vita spiritu coniuges extiterant, sic vnanimis ex ea discesserunt, & à Deo suscepti sunt sacrificium viuens, & meritis affecti præmijs immortalitatis.

Porrō cūm Dei gratia multæ virtutes & curationes eo in loco fierent, & solennis martyrij ipsorum dies ab incredibili virorum & sceminarum, & puerorū multitudine celebraretur in specu quodam propinquo, Numerianus, audita re, speluncæ os atque aditum obstrui iussit. Quod quidem celeriter factum est. Cūmque vndique terra demitteretur, omnes diuinorum mysteriorum cōmunionem suscipientes, martyrij coronam summo cum gaudio perceperunt: inter quos erat presbyter Diodorus, Marianus diaconus, & clerici, atque alij quamplurimi fideles, quorum nomina conquerere superuacaneum ducimus, cūm reperiri nequeant. Hæc autē omnia, vt gesta sunt, nos Varinus & Armenius fratres conscripsimus, iussu sanctissimi Papæ Stephani, & in omnes ciuitates misimus, vt cuncti intelligerent, sanctos martyres Chrysanthum & Dariam, à Domino martyrij præmium in cælesti regno percepisse: Cui gloria, & imperium, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

MARTYRIVM SANCTORVM MARTYRVVM MARCIANI ET MARTYRII, NOTARIORVM,

*Authore Simeone Metaphraste. Habetur in
tomis Aloysij.*

VERSABATUR quidem iam quoque prius dogma Arrianum in ditone Romanorum, & vastabat eius partes, nec sinebat vulgus orthodoxos purē tueri homouſion. Sed nondūm id malum tanta utebatur libertate, nec habebat tam multos, qui ei adhererent. Cūm autem iam venisset imperium ad Constantium, filium Magni Constantini, quem etiam ex rebus gestis Magnum vocarunt, inuidiæ pater, & bonis ab initio inuidens inimicus, non valens persuadere Christianis, vt ea repellerent, quæ erant Christianorum, per quosdam, qui fuerant indignè adepti dignitatem Sacerdotij, se Constantio insinuans, eum totum quantum inducit ad Arrianismum. Hinc illud impium dogma Arrianorum, tanquā arma aliqua, impositum potentia Imperatoris, dilatabatur & augebatur, & quantamcunque regionē Romanorum tenebat imperium, per vim contendeat ad suam adducere opinionem. * Id igitur, qui homouſij tenebant opinionē, & quæ sunt Christianorum, exercebant, vt Christianos decet, afficiebātur malis innumerabilibus, maximè cūm Eusebius & Philippus (quorū alter quidem ornatus fuerat honore Præpositi, Philippus autem erat Præfectus prætorio) fuissent Constantio fomes amoris Arria-

Baptizatur
per leonem
conuersi.

Cap. 16.
For. Ponto

Chrysanth.
& Daria ter
ra & lapidibus
obruuntur.

Cap. 17.
Solennis die
es martyrij
eorum.

Multi mar-
tyres.

Constantius
Imperator
Arrianizat.

Legendum
videtur,
* Ob id